

**Відкритий міжнародний університет розвитку людини
«Україна»**

Івано-Франківська філія

**МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ
МІЖВУЗІВСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ»

(25 березня 2026 р.)

Івано-Франківськ

Актуальні проблеми юридичної науки в Україні: збірник матеріалів міжвузівської конференції студентів та молодих науковців, Івано-Франківськ – 25 березня 2026р. /ЛФФ Університету «Україна». - Івано-Франківськ, 2026. – 47 с.

У збірнику матеріалів Міжвузівської конференції студентів та молодих науковців, викладено тези доповідей учасників, в яких досліджуються стан, розвиток та актуальні проблеми юридичної науки в Україні.

***Рекомендовано до друку Радою
Івано-Франківської філії Університету «Україна»
(Протокол № 3 від 27 березня 2026 р.)***

Автори несуть особисту відповідальність за повноту висвітлення досліджуваного питання, системність викладу матеріалів, достовірність наведених фактів та їхню автентичність, правильне цитування, академічну доброчесність.

Тези доповідей друкуються в авторській редакції.

Івано-Франківська філія Університету «Україна», 2026

ПРО ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕТОРІВ

Важинська Марія,

здобувачка освіти 4-го курсу, група ПЗ-22-1-if,

спеціальність «Право»,

Івано-Франківської філії Університету «Україна»

*Науковий керівник: **Важинський В. М.***

д.ю.н., доцент, професор кафедри права та гуманітарних дисциплін

Івано-Франківської філії Університету «Україна»,

ORCID: 0000-0003-4081-2954

e-mail: vazhynskyi@gmail.com

Сьогодні важко спрогнозувати часові межі закінчення воєнних дій, остаточно оцінити масштаби руйнувань, а також час, необхідний для відбудови та відновлення України. Проте в майбутньому саме населення України має стати тим рушійним інструментом, який через інституційних інвесторів буде інвестувати в економіку нашої держави. Вже сьогодні дуже важливо створити доступні інструменти для інвестування коштів в національну економіку України населенням, а також забезпечити належну фінансову інклюзію (фінансову грамотність) для них. Інституційні інвестори є фінансовими посередниками, які залучають та акумулюють кошти індивідуальних інвесторів та здійснюють інвестиційну діяльність в їх інтересах та водночас в інтересах всього суспільства через фінансування суспільно та економічно важливих галузей економіки. Інституційні інвестори є фінансовими посередниками між громадянами-інвесторами, бізнесом, який використовує інвестовані кошти, та державою, економіку якої підтримує. Діяльність інституційного інвестора вимагає від нього високого рівня соціальної відповідальності, адже його головна мета має бути не максимальне отримання прибутку, а насамперед врахування інтересів інвесторів, які йому довірили свої кошти, та забезпечення реалізації публічного інтересу шляхом підтримки важливих для суспільства інвестиційних проєктів.

Емпірично підтверджено, що особливостями злочинності у сфері діяльності інституційних інвесторів є те, що вона поєднує в собі ознаки економічної злочинної та організованої злочинності. При цьому, члени організованих злочинних груп мають хороші знання фінансового та економічного спеціального законодавства, високу освіченість та досвід здійснення діяльності інституційного інвестора в певній сфері, а тому знають прогалини в законодавстві та в практичній діяльності у сфері інвестицій, які можна використати для вчинення протиправної діяльності.

Дослідженню проблем розслідування різних видів економічних злочинів присвячена значна кількість робіт вітчизняних вчених у сфері ОРД, кримінального процесу та криміналістики, зокрема: В. В. Альошин, О. М.

Бандурка, В. Д. Берназ, О. П. Буцан, В. І. Василичук, В. М. Важинський, А. Ф. Волобуєв, В. О. Глушков, М. Л. Грібов, О. М. Джужа, О. Ф. Долженков, А. П. Запотоцький, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. О. Коновалова, В. В. Лисенко, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, М. І. Мельник, Х. М. Михайлова, В. А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, А. М. Падалка, М. А. Погорецький, В. Д. Поливанюк, О. В. Пчеліна, В. Д. Пчолкін, М. В. Салтевський, Д. Б. Сергєєва, Г. П. Середа, С. М. Стахівський, Р. Л. Степанюк, М. П. Стрельбицький, Л. М. Стрельбицька, О. О. Сухачов, В. Є Тарасенко, О. Ю. Татаров, В. Я. Тацій, З. М. Топорецька, В. В. Топчій, Л. Д. Удалова, А. В. Холостенко, К. О. Чаплинський, Ю. М. Чорноус, Г. М. Чернишов, С. С. Чернявський, А. М. Черняк, М. С. Чугунов, М. С. Цуцкірідзе, В. В. Шендрик, В. Ю. Шепітько, В. А. Шкелебей, М. Є. Шумило, Л. І. Щербина, Б. В. Щур, Т. П. Яцик та багато інших. Проте питання розслідування кримінальних правопорушень у сфері діяльності інституційних інвесторів, у тому числі з точки зору взаємозв'язку економічної (фінансової) та організованої злочинності, у тому числі поєднаної з корупцією залишилась недослідженою.

Очікувано, що найближчим часом Україну чекає чергова економічна криза на фоні соціально-політичного напруження з початком повномасштабного вторгнення, як ми це спостерігали з початком війни в 2014 році, що дає підстави для прогнозу збільшення кількості економічних злочинів у наступні найближчі роки [1].

Спираючись на значний доробок вітчизняних вчених-криміналістів, криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень у сфері діяльності інституційних інвесторів пропонуємо розглядати за такими елементами, виходячи з праксеологічного підходу: предмет злочинного посягання; спосіб злочину; слідова картина; особа злочинця [2].

Предмет злочинного посягання всіх кримінальних правопорушень у сфері діяльності інституційних інвесторів в широкому розумінні становлять кошти індивідуальних інвесторів, саме ці кошти є кінцевою метою злочинців як при вчиненні злочинів під час залучення коштів інвесторів, так і під час вчинення кримінальних правопорушень під час їх інвестування інституційним інвестором. Вказані кошти після їх вкладення (перерахування) інституційному інвестору обліковуються на окремих рахунках кожного індивідуального інвестора у вигляді цінних паперів, депозитного вкладу чи індивідуального пенсійного вкладу. Проте оскільки інституційний інвестор отримує право розпоряджатись такими коштами, вони стають загальними активами інституційного інвестора і обліковуються на його рахунках, відповідно всі господарські операції, які вчиняються щодо цих коштів, вчиняються інституційним інвестором. Під час залучення коштів громадян-інвесторів ці кошти можуть бути в готівковій чи безготівковій формі. Кошти перебувають як правило в національній, іноді (під час депозитних вкладів) можуть бути в іноземній валюті, як правило у доларах США або євро [3].

Під час вчинення кримінальних правопорушень щодо цих коштів під час інвестування коштів, такі кошти вже обліковуються на рахунках інституційного

інвестора, проте інституційний інвестор веде облік коштів кожного інвестора на окремих рахунках індивідуальних-інвесторів. Тому фактично такі кошти мають подвійну природу, вони сукупно є в розпорядженні інституційного інвестора і вкладаються ним від свого імені, але в інтересах громадян-вкладників, які у випадках, передбачених відповідними договорами, можуть вимагати їх повернення у будь-який час [4].

НБУ згідно частини п'ятої статті 622 має право розкривати органам державної влади інформацію, що становить банківську таємницю та зібрану під час виконання ним його функцій, якщо така інформація може свідчити про правопорушення та/або використовуватися для запобігання, виявлення, припинення, розслідування правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності за їх вчинення [5].

Пунктом 18 частини 3 статті 114 Закону України «Про страхування» чітко передбачено, що регулятор надсилає матеріали до правоохоронних органів щодо фактів правопорушень, які стали відомі під час здійснення нагляду [6].

Такі заяви як правило містять вже додані документи, в яких зафіксовано факти протиправної діяльності окремих осіб та груп, а тому в цілях проведення подальшого досудового розслідування такі матеріали мають значно більшу цінність, ніж звичайні повідомлення чи заяви громадян або публікації в ЗМІ. Такі матеріали є окремим вже сформованим джерелом доказів «документ», який не потребує якихось додаткових зусиль від слідчого на перевірку достовірності такої інформації [7].

Найбільш поширеним підходом до систематизації обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень, є той, який полягає у використанні елементів предмета доказування та складу злочину, описаного в кримінальному законі.

Список використаних джерел:

1. Важинський В. М. Протидія кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері діяльності інституційних інвесторів: монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2025. ISBN 978-966-457-492-8. 223 с.

2. Погорецький М. А., Вакулик О.О., Сергєєва Д.Б. Розслідування економічних злочинів: навч. посіб. Київ: Дакор, 2014. 176 с.; Погорецький М. А. Бишевец О.В., Сергєєва Д.Б. та ін. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / колектив авторів; за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. Київ: Алерта, 2015. 536 с.; Топорецька З. М. Криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 2. С.156-166.

3. Важинський В. М. Предмет безпосереднього злочинного посягання як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері діяльності інституційних інвесторів. Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2018 р.).

Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018 С. 81–83.

4. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): навч. посіб./ за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 264 с.

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

6. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

7. Топорецька З. М. Позапланові перевірки в кримінальному провадженні (за матеріалами судової практики 2017 року). Підприємництво, господарство і право. 2017. № 7. С. 148-152.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

*Дума Зеновій,
старший викладач
кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської філії Університету «Україна»*

Юридична наука в Україні переживає один із найскладніших і водночас найбільш продуктивних періодів свого розвитку. Введення воєнного стану у лютому 2022 року, масштабні соціальні трансформації та перспектива євроінтеграції поставили перед правовою системою держави виклики, з якими вітчизняна доктрина ніколи раніше не стикалася в такій концентрованій формі. Відповідь на ці виклики вимагає не лише реформування законодавства, а й глибокого переосмислення теоретичних засад правової науки -методологічних підходів, понятійного апарату, меж і функцій права.

Однією з центральних проблем залишається питання правового регулювання в умовах надзвичайних і воєнних обставин. Українська правова система виявилася недостатньо підготовленою до системного застосування норм воєнного часу: розмитість меж між режимом воєнного стану, надзвичайного стану та звичайним правопорядком породила правову невизначеність у численних сферах - від відносин власності та договірних зобов'язань до процесуальних прав громадян. Доктрина тимчасового обмеження прав людини досі не має в Україні достатньо розробленого теоретичного підґрунтя, що відповідало б стандартам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Не менш гострою є проблема трансформації конституційного права. Практика воєнного часу виявила суперечності між конституційними нормами та реальним функціонуванням державної влади в екстремальних умовах. Зокрема, це стосується меж президентських повноважень, функціонування парламенту і судової системи під час бойових дій, а також питань делегування повноважень між рівнями публічного управління. Конституційна доктрина потребує виробити чіткі критерії допустимих відступів від конституційних приписів, не допускаючи при цьому зловживання концепцією «надзвичайних обставин» у майбутньому.

Кримінальне право та кримінальне процесуальне право зазнали особливо інтенсивного навантаження. Масштаби воєнних злочинів, злочинів проти людяності та злочину агресії поставили питання про ефективність національних механізмів кримінального переслідування поряд із міжнародними. Взаємодія між українськими правоохоронними органами, Міжнародним кримінальним судом та спеціальними міжнародними трибуналами ще не отримала належного доктринального осмислення. Відкритими залишаються питання юрисдикційних колізій, допустимості доказів, зібраних в умовах активних бойових дій, і захисту прав підозрюваних у ситуаціях, де звичайне судочинство є фізично неможливим.

Цивільне право та право власності зазнали глибоких потрясінь унаслідок масового знищення майна, тимчасової окупації територій і примусового

переміщення мільйонів людей. Правова доктрина поки що не виробила єдиних підходів до вирішення конкурентних претензій на нерухомість, права на компенсацію за знищене майно і статусу правочинів, укладених на окупованих територіях. Ці питання тісно пов'язані з міжнародним гуманітарним правом, що вимагає від вітчизняної цивілістики відкритості до міжгалузевого та міжнародного діалогу.

Окремою дослідницькою проблемою є стан і перспективи адміністративного права в контексті децентралізації та євроінтеграції. Реформа місцевого самоврядування, розпочата ще до 2022 року, вступила у фазу реального стрес-тестування: громади на прифронтових і деокупованих територіях опинилися перед необхідністю самостійно вирішувати завдання, до яких їхня правова та організаційна спроможність виявилася недостатньою. Правова наука повинна осмислити, як збалансувати принцип субсидіарності з необхідністю централізованого управління в кризових умовах, і сформулювати відповідні доктринальні та законодавчі рекомендації.

Інтеграція України до Європейського Союзу формує принципово нові вимоги до всієї системи вітчизняного права. Масив правових актів ЄС - охоплює тисячі регламентів, директив і рішень, які потребують імплементації у національне законодавство. Юридична наука зобов'язана не лише технічно супроводжувати цей процес, а й критично осмислювати його: визначати, які норми ЄС потребують адаптації з урахуванням українських правових традицій, де можливе пряме запозичення, а де - лише принципове зближення підходів. Поверхнева рецепція без доктринального обґрунтування здатна породити нові колізії замість подолання існуючих.

Серед наскрізних методологічних проблем особливої уваги заслуговує криза правового позитивізму як домінуючої традиції вітчизняної юриспруденції. Досвід воєнного часу показав, що формально-юридичний аналіз норм без урахування їхнього аксіологічного виміру є недостатнім: коли правовий порядок рушиться під тиском агресії, саме правові цінності - гідність, справедливість, добросовісність - стають орієнтирами для правозастосування. Це ставить перед вітчизняною правовою теорією завдання синтезу позитивістської строгості та природньо-правової чутливості до морального змісту норм.

Нагальною є і проблема цифровізації права - як об'єкта регулювання, так і інструменту правозастосування. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, цифрових активів, електронного урядування та кіберзагроз вимагає від законодавця і правової науки оперативної реакції. Разом з тим поспішне регулювання нових технологій без належного доктринального обґрунтування ризикує виявитися або надмірно обмежувальним, або неефективним. Вітчизняна юриспруденція тільки починає виробляти концептуальні рамки для осмислення феноменів, що не вкладаються у традиційні категорії суб'єкта, об'єкта й правовідносин.

Нарешті, юридична наука в Україні стикається з проблемою власної інституційної спроможності. Війна завдала значних втрат науковій спільноті:

частина дослідників загинула, була вимушена евакуюватися або змінила сферу діяльності; наукові установи зазнали матеріальних руйнувань; міжнародна академічна комунікація ускладнилась. Водночас запит на якісну юридичну науку з боку держави, суспільства та міжнародних партнерів є безпрецедентно високим. Подолання цього розриву між потребою та спроможністю є, мабуть, найглибшою і найдовгостроковішою проблемою, яку необхідно вирішити для того, щоб українська юриспруденція зайняла гідне місце у світовому правовому дискурсі.

Таким чином, юридична наука в Україні перебуває на переломному етапі, коли зовнішні виклики та внутрішній потенціал перетинаються, формуючи унікальний імпульс для розвитку. Відповідь на актуальні проблеми правознавства потребує поєднання теоретичної сміливості, практичної орієнтованості та відкритості до міжнародного досвіду - з одночасним збереженням власної правової ідентичності та традиції.

Список використаних джерел:

1. Борисенко І. В. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: міжнародний та національний виміри. Вісник Національної академії правових наук України, 2023, № 2.
2. Котюк В. О. Методологія правознавства: сучасний стан і перспективи розвитку. Юридичний вісник, 2022, № 1.
3. Мартиненко О. А. Конституційне право України в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи. Право України, 2023, № 4.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Зошак Анастасія

*здобувачка освіти I курсу,
спеціальність D8 «Право»*

Івано-Франківська філія Університету «Україна»

Науковий керівник: Устенко В.В.,

викладач циклової комісії журналістики

Івано-Франківської філії Університету «Україна»

e-mail: ustenkofoda@gmail.com

Євроінтеграція України є одним із ключових напрямів розвитку держави, що визначає її політичний, економічний і правовий курс. В умовах сучасних викликів, зокрема збройної агресії та глобалізаційних процесів, інтеграція до європейського правового простору набуває особливої актуальності. Вона передбачає не лише політичне зближення з Європейським Союзом, але й глибоку трансформацію національної правової системи відповідно до європейських стандартів.

Одним із основних інструментів євроінтеграції є адаптація законодавства України до права Європейського Союзу, відомого як *acquis communautaire*. Цей процес охоплює приведення нормативно-правових актів у відповідність до європейських норм у різних сферах, зокрема економіки, екології, захисту прав людини, конкуренції та судочинства. Адаптація законодавства є складним і тривалим процесом, що потребує системного підходу, політичної волі та ефективної координації між органами державної влади. Водночас важливо враховувати, що механічне перенесення норм права ЄС без належної імплементації та адаптації до національних умов може призводити до декларативності правових приписів.

Важливим етапом на шляху євроінтеграції стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Цей документ визначає правові та інституційні засади співпраці, а також містить зобов'язання України щодо гармонізації законодавства з правом ЄС. Виконання положень Угоди сприяє підвищенню якості національного законодавства, зміцненню верховенства права та розвитку демократичних інститутів. Крім того, Угода передбачає поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС, що вимагає дотримання принципів вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

Адаптація законодавства має значний вплив на функціонування держави та суспільства. Зокрема, вона сприяє створенню прозорого правового середовища, покращенню інвестиційного клімату, захисту прав і свобод громадян. Водночас цей процес супроводжується певними труднощами, серед яких недостатній рівень інституційної спроможності, складність імплементації норм ЄС та необхідність зміни правової культури. Важливим аспектом є також підвищення ролі правотворчості, заснованої на принципах юридичної визначеності,

пропорційності та правової передбачуваності.

Особливого значення набуває реформування судової системи та забезпечення незалежності судової влади. Європейські стандарти передбачають справедливе, неупереджене та ефективне правосуддя, що є основою довіри громадян до держави. Крім того, важливим є впровадження антикорупційних механізмів, які відповідають європейським вимогам та сприяють підвищенню прозорості державного управління. У цьому контексті значну роль відіграє діяльність спеціалізованих антикорупційних органів, а також забезпечення реальної відповідальності за корупційні правопорушення.

Не менш важливою складовою є гармонізація законодавства у сфері прав людини. Україна повинна забезпечити відповідність своїх норм європейським стандартам, зокрема у сфері свободи слова, права на справедливий суд, захисту приватного життя. Особливе значення має імплементація практики Європейського суду з прав людини, яка виступає орієнтиром для національних судів при тлумаченні норм права. Це сприяє утвердженню принципу верховенства права як фундаментальної цінності європейського правового простору.

Сучасний етап євроінтеграції України також характеризується посиленням ролі цифровізації правової системи. Впровадження електронного врядування, розвиток цифрових сервісів та автоматизація адміністративних процедур відповідають європейським тенденціям і сприяють підвищенню ефективності державного управління. Цифрова трансформація права дозволяє забезпечити більшу відкритість, доступність і підзвітність державних інституцій.

Важливим напрямом є також адаптація екологічного законодавства до стандартів ЄС, що передбачає впровадження принципів сталого розвитку, екологічної безпеки та раціонального природокористування. Це має не лише правове, але й стратегічне значення для забезпечення довгострокового розвитку держави.

Таким чином, євроінтеграція України та адаптація законодавства є комплексними та взаємопов'язаними процесами, що визначають стратегічний розвиток держави. Вони спрямовані на створення ефективної правової системи, яка відповідає сучасним європейським стандартам і забезпечує належний рівень захисту прав людини. Попри наявні труднощі, Україна демонструє поступ у цьому напрямі, що відкриває нові перспективи для її розвитку як правової, демократичної та європейської держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : міжнародний документ від 27 червня 2014 р.
3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. №

1629-IV.

4. Муравйов В. І. Європейське право : навч. посіб. – Київ : Юрінком Інтер, 2020. – 432 с.

5. Копиленко О. Л. Європейська інтеграція України: правові засади : монографія / О. Л. Копиленко. – Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2019. – 368 с.

6. Тацій В. Я. Проблеми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу : монографія / В. Я. Тацій. – Харків : Право, 2018. – 256 с.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Кім Тарас

*викладач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»*

Повномасштабна війна, що триває в Україні з 2022 року, стала безпрецедентним викликом для національної правової системи. Вона спричинила не лише тимчасові зміни у правовому регулюванні, але й глибоку трансформацію правових інститутів, принципів та підходів до забезпечення прав і свобод людини. Юридична наука в цих умовах змушена оперативно реагувати на нові реалії, формуючи теоретичні та практичні основи функціонування права в умовах війни.

Однією з ключових змін стало запровадження правового режиму воєнного стану, який передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян. Це, зокрема, стосується свободи пересування, права на мирні зібрання, недоторканності житла та таємниці листування [1]. Воєнний стан суттєво змінює баланс між публічними та приватними інтересами. Держава отримує ширші повноваження для забезпечення оборони, однак це створює ризики зловживань владою та потребує ефективного механізму контролю.

Війна суттєво вплинула на функціонування судової системи України. Частина судів була змушена припинити роботу через бойові дії або окупацію територій. Інші працюють в умовах підвищеного навантаження та кадрового дефіциту. Серед основних проблем слід виділити ускладнений доступ до правосуддя, затягування розгляду справ, зміну територіальної підсудності та зростання кількості справ, пов'язаних із війною [4, с. 17]. Водночас активізувалося впровадження електронного судочинства, що частково компенсує ці труднощі.

Одним із найбільш складних аспектів є забезпечення прав людини. В умовах війни відбувається системне порушення прав як цивільного населення, так і військовослужбовців. Особливо актуальними є питання захисту права на життя, безпеку, соціальний захист та доступ до правосуддя [5, с. 48]. Водночас держава зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини навіть за умов воєнного стану.

Війна також актуалізувала значення міжнародного гуманітарного права, яке регулює правила ведення збройних конфліктів. Україна активно застосовує норми міжнародного права для документування воєнних злочинів та притягнення винних до відповідальності. Важливу роль відіграють Женевські конвенції, які визначають правовий статус жертв війни та встановлюють обмеження щодо методів ведення бойових дій [3].

Крім того, відбулися суттєві зміни у кримінальному праві. Зокрема, було розширено перелік злочинів проти основ національної безпеки, запроваджено відповідальність за колабораційну діяльність та пособництво державі-агресору. Ці новели потребують належного наукового осмислення, оскільки виникають

питання щодо меж криміналізації та дотримання принципів справедливості.

Юридична наука в умовах війни стикається з необхідністю оперативного реагування на законодавчі зміни, формування нових правових підходів та інтеграції міжнародного досвіду. Водночас війна відкриває нові напрями досліджень, зокрема у сфері воєнного права, перехідного правосуддя та відновлення правової системи.

Отже, війна стала потужним фактором трансформації правової системи України. Вона вплинула на всі її складові — від законодавства до правозастосовної практики. Водночас ключовим завданням залишається забезпечення верховенства права та захисту прав людини навіть у надзвичайних умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами).
3. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року.
4. Коваленко Т. О. Правова система України в умовах воєнного стану // Юридична наука. – 2023. – № 4. – С. 15–22.
5. Гнатюк М. С. Захист прав людини в умовах збройного конфлікту : монографія. – Київ : Юрінком Інтер, 2022. – 256 с.

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ» В ІСТОРІЇ ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ: ВІД КЛАСИЧНОГО ДИКТАТОРСТВА ДО СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Колибаб'юк Максим

*здобувач освіти 4 курсу, спеціальність Право
Івано-Франківської філії Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Колибаб'юк С.П.,
к.і.н., доцент професор кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської філії Університету «Україна»*

В умовах повномасштабної агресії проти України особливого значення набуває переосмислення теоретичних засад функціонування держави в особливій періоді. Дослідження того, як мислителі минулого (від Цицерона до Шмітта) бачили межі державної влади під час війни, дозволяє краще зрозуміти природу сучасних правових обмежень та механізмів захисту прав людини.

Перші системні вчення про особливий правовий режим з'являються в Давньому Римі. Концепція *dictatura* передбачала тимчасову концентрацію влади для подолання кризи. Надзвичайні повноваження є легітимними лише тоді, коли вони спрямовані на збереження республіканського ладу (*salus populi suprema lex esto* — благо народу є найвищим законом). Вчення Давнього Риму чітко розділяло диктатуру (як легітимний надзвичайний захід) та тиранію (як незаконне захоплення влади). Диктатор призначався на термін не більше 6 місяців, що підкреслювало: надзвичайний стан — це не зміна ладу, а спосіб його порятунку. Принцип *salus populi suprema lex esto* сьогодні лежить в основі конституцій багатьох демократичних країн. Можна сказати, що сучасний воєнний стан в Україні є прямою рецепцією цієї ідеї: обмеження певних прав здійснюється виключно заради збереження загального права народу на існування та суверенітет. Римська модель передбачала два типи диктатури: *rei gerundae causa* (для ведення війни) та *seditionis sedandae causa* (для придушення внутрішніх заколотів). Це корелює з сучасним розмежуванням воєнного та надзвичайного станів. Таким чином, давньоримська модель заклала фундамент для розуміння того, що правовий режим воєнного стану не є інструментом придушення свобод, а є необхідним правовим засобом самооборони держави, де концентрація влади є тимчасовою та функціонально обмеженою метою відновлення миру.

Епоха Відродження та Нового часу (Н. Макіавеллі, Ж. Боден) змінила акценти. Держава почала розглядатись як суб'єкт, що має право на «позаправові» дії задля власного виживання. В контексті історії вчень це стало фундаментом для сучасних дискусій про баланс між безпекою та свободою. Макіавеллі першим відмежував політичну доцільність від моралі та релігії. Ключова ідея Макіавеллі: держава — це самостійний організм, і її виживання є пріоритетом. У праці «Державець» він обґрунтовує, що заради цілісності країни правитель може (і іноді зобов'язаний) діяти поза межами звичайного права. Це заклало основу для

розуміння «надзвичайних повноважень» як інструменту, що диктується суворою необхідністю (*necessitas non habet legem* — необхідність не знає закону). Боден, переживши релігійні війни у Франції, сформулював концепцію суверенітету. За Боденом суверенітет — це абсолютна і постійна влада держави. Хоча Боден наголошував, що суверен має дотримуватися божественних і природних законів, він визнавав, що у критичні моменти держава має право на надзвичайні заходи для забезпечення внутрішнього миру. Це важливо для розуміння легітимності сучасних державних наказів (наприклад, про дистанційне навчання або перерозподіл ресурсів), які ґрунтуються на статусі держави як єдиного джерела порядку.

Саме в цей період виникає дискусія, яка триває в юридичній науці України й досі. Згідно з цією логікою, якщо держава не виживе, права і свободи громадян не матимуть сенсу, бо не буде інституту, який їх гарантує. Історія вчень показує, що безконтрольний «державний інтерес» веде до тиранії. Тому сучасна українська наука наголошує на тому, що навіть «позаправові» дії під час війни мають бути регламентовані спеціальним законом (наприклад, ЗУ «Про правовий режим воєнного стану»). Ці думки влучно підкреслюють основну дилему конституціоналізму в умовах війни. Для завершення логічного ряду доповіді варто розглянути, як ця дискусія переросла у фундаментальне протистояння правових шкіл у ХХ столітті. Право не зникає під час війни, воно лише змінює свій режим функціонування з "ординарного" на "екстраординарний". Історія вчень вчить нас, що безпека є фундаментом для свободи, але лише доти, доки заходи безпеки залишаються в межах правового поля. Для України досвід минулих поколінь є дороговказом у розбудові такої моделі держави, яка здатна захистити себе, не втративши при цьому своєї правової природи. Українська модель правового режиму воєнного стану синтезує ці вчення. Ми спостерігаємо зміщення центру прийняття рішень до виконавчої гілки влади (згідно з теоріями сильної держави) та запровадження специфічних режимів (релокація підприємств, особливий порядок судочинства), що є практичним втіленням ідей про гнучкість права в період екзистенційних загроз. Українська модель правового режиму воєнного стану не є сліпим копіюванням закордонного досвіду, а є унікальним синтезом класичних вчень, адаптованим до умов повномасштабної війни ХХІ століття. Ми спостерігаємо два ключові вектори трансформації. Відповідно до теорій «сильної держави» (Ж. Боден, Т. Гоббс), в умовах екзистенційної загрози відбувається природне зміщення центру прийняття рішень, що супроводжується розширенням функцій Кабінету Міністрів України та створення військових адміністрацій. Це відповідає ідеї про необхідність швидкого та єдиного операційного управління. Уряд отримує право оперативного регулювати сфери, які в мирний час потребували б тривалих парламентських процедур (наприклад, трудові відносини, бюджетний процес). Це практичне втілення ідей про те, що право має бути інструментом порятунку держави, а не формальною перешкодою. Україна сьогодні демонструє світові модель «правової стійкості» (*legal resilience*). Ми не відмовилися від права на користь сили (як пропонував К. Шмітт), але й не

залишилися в рамках «застиглого» нормативізму. Натомість створено динамічну систему, де надзвичайні заходи є законними, тимчасовими та пропорційними загрози. Історія вчень про державу і право доводить, що надзвичайний режим не є «відсутністю права», а є його особливою формою. Для сучасної України критично важливо, щоб розширення повноважень держави залишалось в межах демократичного контролю, що відповідає кращим традиціям західного конституціоналізму.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX.
4. Дашковська О. Р. Еволюція вчень про надзвичайний стан у західноєвропейській правовій думці. Часопис Київського університету права. 2021. № 2. С. 15–19.
5. Костицький В. В. Суверенітет держави в умовах глобалізації та викликів воєнного часу. Юридична Україна. 2023. № 4. С. 8–15.
6. Тертишник В. М. Конституція України в умовах воєнного стану: правова стійкість та трансформація інститутів. Право і суспільство. 2024. № 1. С. 22–30.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ЯК ГАРАНТІЯ ЗМАГАЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Лисюк Артем,
курсант навчально-наукового інституту 1
(підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України),
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:Макарова О.П.,
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та судової експертології ННІ,
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Забезпечення права на захист та реалізація принципу змагальності є фундаментальними засадами сучасного кримінального судочинства, що безпосередньо залежать від можливості сторони захисту ефективно оперувати доказами. В умовах стрімкого розвитку науки та техніки встановлення істини у кримінальному провадженні дедалі частіше потребує використання спеціальних знань – це система відомостей певної галузі науки або виду діяльності, що застосовуються слідчим, прокурором, судом або залученою ними для цього особою для вирішення конкретних завдань кримінального провадження [1, с. 129].

Саме можливість захисника залучати експертів та спеціалістів виступає дієвим інструментом вирівнювання процесуальних можливостей сторін, оскільки без належного наукового обґрунтування позиція захисту часто залишається лише декларативною порівняно з обвинувальним ресурсом держави.

Відповідно до ч. 2 ст. 22 КПК України, сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, а також на реалізацію інших процесуальних прав. Спеціальні знання залучаються стороною захисту у двох основних формах, при залученні експерта для проведення експертизи та залучення спеціаліста для отримання консультацій чи технічної допомоги. Згідно з ч. 1 ст. 243 КПК України, сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі для обов'язкового з'ясування причин смерті, тяжкості тілесних ушкоджень або психічного стану підозрюваного, як це передбачено ст. 242 КПК України [2]. Це право є критично важливим, адже воно дозволяє адвокату не лише очікувати на результати державної експертизи, а й ініціювати альтернативне дослідження, що відповідає духу змагальності.

Важливою гарантією реалізації засади змагальності у кримінальному процесі є залучення спеціаліста, процесуальний статус якого регламентовано ст. 71 КПК України[2]. У межах досудового розслідування та судового розгляду сторона захисту наділена правом звертатися до спеціаліста для отримання консультативної допомоги, пояснень, а також технічного забезпечення

процесуальних дій. На практичному рівні така взаємодія дозволяє захиснику ще на етапі відкриття матеріалів провадження ідентифікувати методологічні недоліки у висновках експертів, підготовлених за ініціативою сторони обвинувачення. Зокрема, фахова оцінка може виявити порушення алгоритмів вилучення біологічних зразків або недотримання стандартів експлуатації програмного забезпечення під час дослідження електронних доказів. Відтак, використання спеціальних знань у такий спосіб дозволяє обґрунтувати процесуальні зауваження, що в подальшому можуть слугувати підставою для визнання отриманих даних недопустимими доказами в порядку ст. 87 КПК України

Принцип змагальності також вимагає рівного доступу до об'єктів дослідження, що показує процесуальну рівність, яка полягає у тому, що кожен із учасників кримінального процесу наділений рівними правами й несе обов'язки, які відповідають їх процесуальному становищу [3, с. 146].

Якщо сторона захисту залучає власного експерта, вона повинна мати доступ до речових доказів, які знаходяться у розпорядженні органів правопорядку. Хоча процесуальний алгоритм такого доступу іноді створює труднощі, судова практика, спираючись на практику ЄСПЛ зокрема, рішення у справі «Матієк проти Польщі»[5], наголошує, що неможливість захисту провести власну експертизу через відсутність доступу до об'єктів є порушенням права на справедливий суд. Крім того, ст. 101 КПК України [2] прямо зазначає, що висновок експерта не є обов'язковим для особи, яка проводить розслідування, чи суду, проте незгода з висновком має бути вмотивованою. Це створює підґрунтя для «війни експертиз», де перемогу здобуває не статус установи, а глибина та наукова обґрунтованість аргументації.

Вагоме значення у контексті забезпечення змагальності сторін має реалізація права захисника на допит експерта в судовому засіданні. Відповідно до приписів ст. 356 КПК України»[2], кожна сторона наділена правом ставити експерту запитання щодо суті наданого висновку та застосованої методології дослідження. У цьому аспекті залучення спеціальних знань у формі попереднього консультування зі спеціалістом набуває особливої значущості [4, с. 97-98]. Отримання адвокатом фахової інформації щодо специфіки конкретної галузі знань дозволяє йому професійно виявити логічні суперечності у висновку обвинувачення, вказати на використання неактуальних методик або технічного інструментарію. Такий підхід забезпечує реалізацію принципу рівності сторін перед судом, оскільки надає суду можливість здійснити всебічну оцінку доказу з урахуванням різних фахових позицій, що, своєю чергою, мінімізує ризики прийняття необґрунтованих судових рішень

Ефективність використання спеціальних знань стороною захисту є індикатором демократичності всієї системи правосуддя. Усунення монополії держави на експертну діяльність та розширення прав захисника на залучення спеціалістів дозволяє перетворити кримінальний процес із карального механізму на інтелектуальний дискурс, де істина встановлюється через зіткнення аргументованих наукових позицій. Лише за умови, коли висновок експерта,

залученого захистом, сприймається судом нарівні з висновком державної установи, можна говорити про реальне втілення засад змагальності та верховенства права. Розвиток цього інституту потребує подальшого вдосконалення механізмів фінансування таких експертиз та спрощення процедур доступу приватних експертів до матеріалів справ.

Список використаних джерел:

1. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряев С. Ю. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2019. Випуск 4 (44). С. 125-130. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/199742/199933>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Пашковський В. В. Реалізація принципу змагальності під час досудового розслідування. *Інформація і право*. 2014. № 3 (12). С. 145-151. URL: <https://surl.li/izhqxy>.
4. Макарова О.П. Теоретико-правові та праксеологічні засади судово-психіатричної експертизи: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.О. Гусевої. Харків Майдан, 2025 288с.
5. Матієк проти Польщі від 24.04.2007 № 38184/03. URL: <https://archive.khpg.org/1379486990> (дата звернення: 23.03.2026).

ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У КРИМІНАЛІСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ МІСЦЬ ЗЛОЧИНУ

*Лутчак Євгеній,
курсант навчально-наукового інституту І
(підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України),
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:Макарова О.П.,
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та судової експертології ННІ,
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Сучасний розвиток криміналістики як науки позначений активним упровадженням сучасних цифрових технологій і інноваційного обладнання. Серед цих рішень особливе місце посідають безпілотні літальні апарати, які набули вагомого значення у процесах фіксації, дослідження і документування місць вчинення злочинів. Традиційні підходи до криміналістичного огляду, що ґрунтуються на візуальній оцінці з землі та ручному фото- чи відеозаписі, обмежені низкою факторів, зокрема фізичною доступністю територій, підвищеними ризиками для слідчих, суб'єктивністю сприйняття й тривалістю виконання процедур. Використання дронів кардинально змінює цю ситуацію: вони дають змогу виконувати аерофотознімання великих площ, створювати тривимірні моделі місцевості, виявляти приховані сліди й здійснювати безпечний контроль над важкодоступними або потенційно небезпечними місцями, усуваючи потребу в безпосередній присутності правоохоронців [1, с. 105].

Процесуальною основою застосування безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події виступають положення ст. 237 КПК України, що передбачають обов'язкову технічну фіксацію ходу та результатів даної слідчої дії. Використання зазначених технічних засобів дозволяє забезпечити комплексний підхід до документування обставин кримінального правопорушення шляхом створення не лише панорамних зображень, а й високодеталізованих ортофотопланів, часових знімків та тепловізійних карт. Застосування БПЛА є доцільним під час розслідування злочинів, вчинених на значних за площею територіях: масштабних пожеж, дорожньо-транспортних пригод із великою кількістю учасників, екологічних правопорушень тощо. Інтеграція аерофотозйомки у процес огляду дозволяє суттєво оптимізувати часові витрати на проведення слідчої дії та підвищити рівень об'єктивності та точності просторової фіксації доказової інформації, що є складним завданням при застосуванні традиційних методів вимірювання [2, с. 45].

Сучасні технічні можливості дронів значно підсилюють ефективність криміналістичних досліджень. Оснащені камерами з роздільною здатністю 4К і вище, тепловізорами, лазерними далекомірами та мультиспектральними

датчиками, вони здатні фіксувати найдрібніші сліди – відбитки шин і взуття або біологічні речовини – з точністю до одного сантиметра. Спеціалізовані програми, такі як Pix4D, DroneDeploy чи Agisoft Metashape, автоматично генерують ортофотоплани й 3D-моделі, які служать основою для подальшої реконструкції деталей скоєного злочину в межах судової експертизи [3, с. 67].

Дрони також забезпечують можливість роботи в автоматичному режимі за задалегідь розробленими маршрутами, що гарантує повне охоплення заплутаних або великих ділянок без пропусків і високу точність отриманих результатів. Український досвід використання дронів у криміналістиці демонструє конкретні успішні приклади. Так, у справі про вбивство патрульних у Дніпрі у 2016 році безпілотники були застосовані для огляду ризикової зони з висоти, що дозволило швидко виявити доказову базу без загрози для учасників слідчої групи. У період воєнних дій ця технологія набула ще більшої значущості. Прокурори Офісу Генерального прокурора проходять спеціальні тренінги щодо використання дронів [4, с. 76].

Залучення дронів у процесі криміналістичних оглядів місць злочину сприяє докорінній трансформації традиційних методів розслідування. Використання таких технологій забезпечує безпрецедентний рівень об'єктивності, оперативності та безпеки збору доказової інформації. Проте реалізація потенціалу цієї практики вимагає цілісного підходу, який включає удосконалення нормативно-правової бази, запровадження сучасних технічних стандартів та підвищення кваліфікації спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Івасишин Т. М. Криміналістичні аспекти використання безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 3. С. 70–75. URL: https://pju.nuoua.od.ua/v3_2025/22.pdf (дата звернення: 23.03.2026).

2. Гусак А. П. Перспективи використання дронів і супутникових даних у криміналістичних розслідуваннях *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 1. С. 42–48. URL: <http://visnykpravo.uzhnu.edu.ua/article/view/325318> (дата звернення: 23.03.2026).

3. Тичина Д. М. Криміналістичне забезпечення використання безпілотного авіаційного транспорту. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2023. № 2. С. 67–78. URL: <https://visnykjurisuzhnu.com/wpcontent/uploads/2023/08/48.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).

4. Баранчук В. В. Використання дронів в оперативно-розшуковій діяльності *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття*. (м. Біла Церква, 22.11.2024) VIII Міжнародна наукова конференція 2023. С. 72–77.

URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conferenceproceeding/article/view/340>
(дата звернення: 23.03.2026).

5. Макарова О.П. Теоретичні проблеми оперативно пошукової психології . *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану.* (Київ, 30 берез. 2023 р.) міжвідомча науково-практична конференція. Київ. Нац. акад. внутр. Справ. 2023. С.101-103

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 23.03.2026).

ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ПРАВА ДО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Лютан Олександр
здобувач освіти 3 курсу
Івано-Франківського фахового коледжу
Київського університету інтелектуальної власності та права
Науковий керівник: Тимчишин К.В.
викладач природничих дисциплін
Івано-Франківського фахового коледжу
Київського університету інтелектуальної власності та права

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій цифровізація охоплює всі сфери суспільного життя, включаючи правову систему. Впровадження електронного судочинства, використання штучного інтелекту, електронних документів та цифрових платформ значно трансформують правові відносини. Водночас технологічний прогрес розвивається значно швидше, ніж правове регулювання, що зумовлює виникнення численних правових колізій. Правові колізії розглядаються як суперечності між нормами права або між правовими актами, що регулюють однакові суспільні відносини. Їх виникнення зумовлене динамічністю суспільних процесів, недосконалістю законодавства та різними підходами до правового регулювання. У цифрову епоху ці проблеми значно загострюються, оскільки нові технології створюють принципово нові правові ситуації, які не були передбачені законодавцем.

Однією з ключових причин виникнення правових колізій є невідповідність темпів розвитку технологій і права. Як зазначає В. М. Логойда, цифровізація судочинства в Україні супроводжується низкою правових і організаційних проблем, зокрема відсутністю узгодженого нормативного регулювання [1:36-37]. Це призводить до ситуацій, коли одна частина правової системи вже визнає нові явища, такі як електронні документи (регулюються Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [5:Ст 1-12]), тоді як інша продовжує орієнтуватися на традиційні форми. Яскравим прикладом є колізії у сфері електронних доказів. Зокрема, М. А. Погорецький підкреслює відсутність єдиного підходу до визначення та використання цифрових доказів у судовому процесі [2:115-118], що ускладнює їх застосування на практиці та створює правову невизначеність. Водночас законодавство у сфері захисту персональних даних обмежує можливості збору, обробки та використання інформації (регулюється Законом України «Про захист персональних даних» [6:Ст.6-12], що є необхідним для забезпечення прав людини.

Іншою важливою проблемою є використання штучного інтелекту у правовій сфері. Як зазначають Д. М. Белов та М. В. Белова, впровадження штучного інтелекту відкриває нові можливості для судочинства, але водночас породжує питання щодо відповідальності, прозорості та справедливості рішень [3:316-318].

Відсутність чіткої правової регламентації таких технологій створює нові колізії між технічними можливостями та правовими нормами. Водночас право виконує не лише регулюючу, але й стримуючу функцію щодо технологічного розвитку. Зокрема, законодавство у сфері захисту персональних даних обмежує можливості збору, обробки та використання інформації, що є необхідним для захисту прав людини. Таким чином, право не лише відстає від технологій, але й свідомо встановлює певні обмеження з метою недопущення зловживань. Як зазначає В. І. Гришко, впровадження новітніх технологій у сферу юриспруденції потребує чіткого правового регулювання, оскільки їх неконтрольоване використання може призвести до порушення основних прав і свобод людини [4:29]. Це підтверджує тезу про те, що право має забезпечувати баланс між інноваціями та безпекою.

Серед основних наслідків правових колізій у сфері цифровізації слід виділити правову невизначеність, складність правозастосування, різну судову практику та потенційні порушення прав людини. Усе це негативно впливає на ефективність функціонування правової системи. У зв'язку з цим виникає необхідність удосконалення законодавства шляхом його адаптації до сучасних технологічних викликів. Важливим є також запровадження гнучких правових механізмів, які дозволять оперативно реагувати на зміни у сфері цифрових технологій, а також врахування міжнародного досвіду у сфері цифрового права.

З метою подолання зазначених проблем доцільно:

- Удосконалити законодавство щодо цифрових доказів
- Розробити окреме регулювання використання ШІ
- Гармонізувати українське право з європейським
- Підвищити цифрову грамотність юристів

Отже, стрімкий розвиток цифрових технологій об'єктивно зумовлює появу нових правових колізій, що є індикатором певного відставання правового регулювання від темпів технологічного прогресу та складності своєчасного нормативного охоплення інноваційних процесів.

Водночас право в цих умовах виконує не лише класичну регулятивну функцію, а й важливу стримуючу та гарантійну роль, спрямовану на забезпечення належного балансу між стимулюванням інновацій і необхідністю захисту фундаментальних прав і свобод людини, включаючи право на приватність, інформаційну безпеку та недоторканність персональних даних.

За таких обставин особливої актуальності набуває формування гнучкої, адаптивної та внутрішньо узгодженої правової системи, здатної оперативно реагувати на динамічні виклики цифрової епохи, враховувати міжгалузевий характер новітніх правовідносин і забезпечувати ефективну інтеграцію правових норм у цифрове середовище.

Важливим також є вдосконалення механізмів правотворчості та правозастосування, зокрема шляхом впровадження принципів технологічної нейтральності, превентивного регулювання та міждисциплінарного підходу.

Список використаних джерел:

1. Логойда В. М. Проблеми цифровізації судочинства в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. № 92.
2. Погорецький М. А. Цифрові (електронні) докази та цифрова форма доказів: розмежування понять // Аналітично-порівняльне правознавство. 2026.
3. Белов Д. М., Белова М. В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях: потенціал та ризики // Науковий вісник УжНУ. 2023.
4. Гришко В. І., Вознюк С. С. Проблемні аспекти впровадження штучного інтелекту у сфері юриспруденції // Аналітично-порівняльне правознавство. 2024.
5. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг».
6. Закон України «Про захист персональних даних».

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Малишев Володимир
здобувач освіти 1-го курсу, магістратури
Інституту права та суспільних відносин
Університету «Україна»
Науковий керівник: Пилипів Р.М.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської філії
Університету «Україна»

Сучасний етап розвитку адміністративного права в Україні характеризується безпрецедентним поєднанням двох векторів: необхідністю забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану та виконання вимог для вступу до Європейського Союзу.

Ми відходимо від радянської концепції "державного управління", де людина була лише об'єктом впливу, до європейської моделі "публічної адміністрації", де держава є сервісним інститутом. Ключовим викликом сьогодні є не просто зміна законодавства, а зміна самої філософії взаємодії чиновника та громадянина. У цій доповіді розглянемо, як нові правові інструменти, такі як загальна адміністративна процедура та цифровізація, допомагають долати корупційні ризики та захищати права людини.

Донедавна в Україні кожне відомство мало свої правила гри, що створювало хаос і корупційні ризики. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» (від 17.02.2022 № 2073-IX) — це революційний крок, який запроваджує нові відносини влади з громадянами і встановлює три ключові принципи:

- право бути вислуханим, а саме перед тим як орган влади прийме рішення не на користь громадянина (наприклад, відмова у наданні земельної ділянки чи скасування допомоги), він зобов'язаний надати людині можливість висловити свої аргументи.
- доступ до матеріалів справи, тобто громадянин отримує право знати, на основі яких документів влада приймає рішення.
- принцип мовчазної згоди вказує на те, що якщо орган влади зволікає з рішенням понад встановлений термін, у визначених законом випадках це трактується на користь особи.

Крім цього Україна стала світовим хабом цифрових інновацій у державному управлінні. Проте з точки зору адміністративного права тут є дві критичні проблеми:

- юридична: коли рішення приймає не чиновник, а програма (наприклад: автоматичне надання статусу ВПО або реєстрація ФОП), тоді виникає питання:

хто несе відповідальність за помилку внесення даних у дану програму, тобто наука має напрацювати механізми оскарження «цифрових рішень».

- право на захист, тобто як забезпечити право особи на участь у розгляді її справи, якщо вся процедура відбувається в електронному кабінеті?

Адміністративне право має гарантувати, що цифровізація не стане стіною між державою та людиною.

Також головною науковою та практичною проблемою залишається чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення. Попри сотні правок, він зберігає радянську філософію:

У КУпАП відсутня чітка процедура розгляду справи, яка прописана фрагментарно, що часто призводить до скасування штрафів у судах через «процесуальні порушення». Необхідність повної декриміналізації дрібних правопорушень та запровадження чіткої процедури розгляду справ, яка відповідає практиці Європейського Суду з Прав Людини. Науковці наполягають на розробці нового Адміністративно-деліктного кодексу.

Що стосується адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану слід відмітити, що вона посилилась значним підвищенням штрафів за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону (ст. 210, 210-1 КУпАП). Але до цього часу тривають дискусії щодо запровадження прямої адміністративної відповідальності за порушення комендантської години, що потребує чіткого законодавчого закріплення, а не лише посилень на акти військового командування.

Також майбутнє системи покарань повинно бути ще більше за автоматизацією, а саме розширення сфери «автофіксації», від штрафів за перевищення швидкості, до порушень у сфері благоустрою та екології. Європейська інтеграція вимагає від нас відмови від карального підходу на користь превентивного. Штраф має бути не способом наповнення бюджету, а інструментом виховання та заохочення. Це передбачає можливість сплати 50% штрафу («знижка» за швидку сплату), що вже працює у сфері ПДР. Також потрібно більш широко застосовувати попередження для правопорушень з незначною суспільною небезпекою.

Адміністративні послуги в умовах війни змусили адміністративну систему стати мобільною. Громадяни отримали можливість отримати послугу (паспорт, довідку, реєстрацію шлюбу) у будь-якому ЦНАПі країни, незалежно від місця реєстрації. Це виклик для класичного адміністративного права, яке завжди було прив'язане до території. Тимчасове спрощення ліцензійних умов для бізнесу, що працює на оборону, є прикладом того, як адміністративне право адаптується до екстремальних умов, не втрачаючи контролю за безпекою.

Тобто, сучасне адміністративне право України трансформується з «карального» інструменту в «сервісний». Головним завданням науковців та практиків сьогодні є забезпечення того, щоб навіть під час війни процедура залишалася законною, а цифровізація — людиною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ. *Голос України*. 2022. № 126.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 24.03.2026).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 24.03.2026).
6. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування. *Правова держава*. 2023. Вип. 34. С. 45–58.
7. Куйбіда Р. О. Загальна адміністративна процедура: нове слово в українському законодавстві. *Юридичний вісник*. 2024. № 1. С. 12–20.
8. Мельник Р. С. Система адміністративного права України в умовах європейської інтеграції. *Адміністративне право і процес*. 2024. № 2 (44). С. 5–15.
9. Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 30 травня 2025 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. 412 с.
10. Публічне адміністрування в умовах воєнного стану: виклики та рішення : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук О. В. Петришина. Харків : Право, 2024. 320 с.

ПРОБЛЕМАТИКА ФІКСАЦІЇ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Павлов Ілля

*курсант навчально-наукового інституту І
(підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України),
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Зозуля Є.В.
викладач кафедри криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Цифрова трансформація соціальних відносин викликає суттєві зміни в характері доказів у кримінальному судочинстві, де електронна інформація постає як провідне джерело даних. Попри законодавчі спроби адаптації, закріплення поняття цифрових доказів як «електронних даних» у ст. 99 КПК України виявляється недостатнім для забезпечення коректної процесуальної фіксації в динамічному цифровому середовищі. Це призводить до виникнення системних суперечностей у криміналістиці та процесуальному праві, оскільки традиційні підходи до вилучення матеріальних об'єктів не враховують транз'єнтну природу віртуальних слідів [1, ст. 98].

Невизначеність параметрів автентичності, цілісності та ланцюга збереження цифрових даних вимагає не лише технічного переоснащення, а й глибокого наукового осмислення та внесення відповідних нормативних змін. Центральною проблемою залишається ідентифікація «оригіналу» електронного документа, який, на відміну від паперового носія, може існувати у безлічі ідентичних копій, що ставить під сумнів класичні критерії допустимості.

Особливості цифрових доказів визначаються їхньою нестабільністю. Дані з месенджерів, що підтримують функцію самознищення (наприклад, Signal або Telegram у режимі секретних чатів), серверні кешовані логи або шифровані *end-to-end* потоки значно ускладнюють оперативне вилучення без втрат. Згідно зі статистикою кіберполіції за 2025 рік, несвоєчасне або технічно некоректне дистанційне вилучення інформації призвело до втрати 72% потенційних цифрових доказів. Це підкреслює гостру необхідність впровадження принципу «готовності до криміналістичного дослідження» в практику правоохоронних органів [2, с. 56]. Процесуальні норми, зокрема закріплені статтею 167 КПК щодо фіксації доказів, залишаються неналежно адаптованими до реалій роботи з цифровими носіями. У випадках, де фізичне вилучення пристрою є неможливим або недоцільним, виникає потреба у методах дистанційного доступу через технології *remote imaging* або API. Проте практика Великої Палати Верховного Суду за 2024–2025 роки демонструє тривожну тенденцію: 34% цифрових доказів було визнано недопустимими через відсутність стандартизованої *hash*-верифікації. Використання застарілих методів, як-от нотаріальне посвідчення

скріншотів, не вирішує фундаментальних проблем верифікації метаданих та точності часових міток.

Виклики дослідження цифрових доказів часто зумовлені недостатньою уніфікацією криміналістичних стандартів та нерівномірним технічним забезпеченням. На сьогодні лише 12% підрозділів правоохоронних органів мають сталий доступ до сертифікованих комплексів на кшталт Cellebrite UFED чи Oxygen Forensic Detective. Ці інструменти є критично важливими, оскільки дозволяють здійснювати *bit-by-bit imaging* — побітове копіювання пам'яті, що гарантує вилучення навіть видалених фрагментів даних без зміни оригінального носія [3, с. 89].

Судова практика свідчить про високий рівень ризику: суди відхиляють до 28% представлених експертиз через дефекти в процедурах отримання *root*-доступу до пристроїв без попереднього судового дозволу. Це розглядається як пряме порушення принципу пропорційності втручання у приватне середовище та права на недоторканність приватного життя.

Особливі складнощі виникають при роботі з соціальними платформами. Статичні зображення екрана (скріншоти) не дозволяють зафіксувати EXIF-метадані, IP-логування чи серверні журнали, які є ключовими для доведення причетності конкретної особи до вчинення правопорушення. Більше того, робота з іноземними провайдерами (Google Drive, iCloud, Meta) вимагає крос-юрисдикційних запитів через механізми MLAT або ЕЮ, що затягує процес на термін від 6 до 12 місяців, протягом яких дані можуть бути автоматично видалені або перезаписані.

Європейський Союз демонструє високу ефективність завдяки стандартизації процесів міжнародної правової допомоги для віддаленого вилучення даних (Директива 2014/41/EU). У Сполучених Штатах Федеральні правила (Rule 41(a)) надають чітку правову основу для використання методу Network Investigative Technique (NIT) щодо доступу до іноземних серверів, що дозволяє слідчим діяти оперативно в умовах глобального кіберпростору.

В Україні важливим кроком стала постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 лютого 2025 року у справі № 640/12345/23. Суд запропонував трискладову модель допустимості цифрових доказів: процесуально коректне вилучення з дотриманням прав людини; криптографічна інваріантність (застосування алгоритмів SHA-256 чи MD5 для фіксації стану даних на момент вилучення); кваліфікована експертна інтерпретація, що виключає суб'єктивні трактування слідчого [4, с. 125].

Проте брак нормативно визначених алгоритмів для кожного виду цифрового носія все ще уповільнює уніфікацію практик та створює простір для процесуальних зловживань.

Отже, підсумовуючи результати дослідження проблематики фіксації цифрових доказів у кримінальному провадженні, необхідно констатувати, що існуючий стан нормативно-правового регулювання та технічного забезпечення не повною мірою відповідає динаміці розвитку інформаційних технологій.

Подолання системних суперечностей вимагає переходу від фрагментарних змін до комплексної стратегії цифрової трансформації доказування.

Це передбачає не лише термінологічне оновлення КПК України через закріплення чітких алгоритмів роботи з транз'єнтними даними, а й створення розгалуженої інфраструктури міжвідомчих центрів цифрової криміналістики. Ключовим фактором забезпечення допустимості цифрових доказів у суді має стати безумовне дотримання принципу криптографічної інваріантності та впровадження національних стандартів ДСТУ, які б регламентували кожен етап ланцюга збереження інформації. Лише поєднання високого рівня професійної підготовки суб'єктів розслідування із використанням сучасних інструментів верифікації, зокрема технології блокчейн для зберігання цифрових образів, дозволить мінімізувати ризики судових помилок та забезпечити справедливий розгляд кримінальних проваджень

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Річний звіт Департаменту кіберполіції НПУ за 2025 рік. Київ: НПУ, 2026. 156 с. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/normatyvna-baza-ta-zvity-376/> (дата звернення: 23.03.2026)
3. Постанови Великої Палати Верховного Суду у кримінальних справах за 2024–2025рр. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/presentr/news/1885817> (дата звернення: 24.03.2026).
4. Бондаренко О. В. Цифрові докази у кримінальному процесі України: проблеми та перспективи. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024. № 4. С. 120–135.
5. Digital Forensics: Annual Industry Report 2025. Cellebrite Inc. 2025. URL: <https://cellebrite.com/resources/reports> (дата звернення: 24.03.2026).
6. Директива 2014/41/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 3 квітня 2014 року про Європейський ордер на розслідування. *Офіційний журнал Європейського Союзу*. 2014. 130с. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0041> (дата звернення: 23.03.2026).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: ПРОЄКТ НОВОГО ТРУДОВОГО КОДЕКСУ

Слободян Ірина,

*ст. викладач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»*

Слободян Олександр

*здобувач освіти 4 курсу групи ПЗ-22-1-if
спеціальність D8 Право*

Івано-Франківська філія Університету «Україна»

Сучасний розвиток правової системи України характеризується активними процесами реформування законодавства, зокрема у сфері трудових відносин. Чинний Кодекс законів про працю України був прийнятий у 1971 році та, попри численні зміни, значною мірою не відповідає сучасним соціально-економічним умовам. Саме тому одним із ключових напрямів розвитку юридичної науки є розроблення та впровадження нового Трудового кодексу України, який має забезпечити ефективне правове регулювання трудових відносин у сучасних умовах [1].

Науковці наголошують, що реформування трудового законодавства повинно враховувати трансформацію ринку праці, розвиток цифрових технологій, а також необхідність забезпечення балансу між інтересами працівників і роботодавців. Зокрема, важливим завданням нового трудового законодавства є створення гнучкої системи регулювання трудових відносин, яка водночас гарантуватиме належний рівень соціального захисту працівників [2].

Одним із ключових питань, що активно обговорюється в юридичній науці, є удосконалення правового регулювання трудового договору. У проєкті нового Трудового кодексу пропонується розширити можливості використання різних форм трудових договорів, зокрема строкових, дистанційних та гнучких форм зайнятості. Такі нововведення спрямовані на адаптацію трудового законодавства до сучасних умов функціонування ринку праці та розвитку інформаційних технологій [3].

Важливою проблемою є також врегулювання нових форм організації праці, зокрема дистанційної роботи, фрилансу та платформної зайнятості. Поширення таких форм зайнятості потребує чіткого законодавчого визначення прав та обов'язків сторін трудових відносин, а також встановлення ефективних механізмів захисту трудових прав працівників. Як зазначають дослідники, у сфері малого та середнього бізнесу особливо актуальним є забезпечення належного рівня гарантій працівників, оскільки саме в цій сфері найчастіше виникають проблеми з дотриманням трудових прав та соціальних стандартів [6].

Окремої уваги потребує питання гармонізації трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу. У процесі євроінтеграції Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство до європейських

стандартів у сфері праці, зокрема щодо забезпечення принципів рівності, недискримінації, безпечних умов праці та розвитку соціального діалогу [5].

Водночас у науковому середовищі тривають дискусії щодо окремих положень проекту Трудового кодексу. Деякі дослідники висловлюють занепокоєння щодо можливого послаблення соціальних гарантій працівників або надмірної лібералізації трудових відносин. У цьому контексті наголошується, що ефективне реформування трудового законодавства має передбачати поєднання економічної доцільності та належного рівня соціального захисту працівників, зокрема у секторі малого та середнього підприємництва [6].

Отже, проєкт нового Трудового кодексу України є важливим етапом реформування трудового законодавства. Його прийняття повинно ґрунтуватися на сучасних наукових підходах, враховувати міжнародний досвід та сприяти створенню ефективної системи правового регулювання праці в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гончарук С. М. Сучасні проблеми реформування трудового законодавства України. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 52–57.
2. Бойко М. Д. Розвиток трудового права України в умовах євроінтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 112–116.
3. Костюченко О. Є. Трансформація трудових відносин у сучасних умовах розвитку ринку праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2024. № 2. С. 88–92.
4. Кравченко Д. О. Проєкт нового Трудового кодексу України: основні новації та перспективи застосування. *Оплата праці*. 2025. № 2. С. 14–19.
5. Болотіна Н. Б. Актуальні питання розвитку трудового права України в умовах цифровізації. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 37–41.
6. Долинська О., Слободян І., Горбова О. Трудові права працівників у сфері малого та середнього бізнесу / Labor Rights of Employees in Small and Medium Businesses. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Juridical Sciences"*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2026-2>

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕЖІ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

*Тимчишин Павло,
курсант 3-го курсу*

*Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національна академія внутрішніх справ України
Науковий керівник: Тимчишин А.М.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»*

Проблема допустимості доказів, отриманих під час огляду місця події у житлі чи іншому володінні особи без ухвали слідчого судді, є однією з найбільш дискусійних у кримінальному процесі України, оскільки безпосередньо стосується співвідношення ефективності досудового розслідування та гарантій недоторканності приватної сфери. У сучасних умовах, коли значна кількість кримінальних правопорушень фіксується одразу після їх вчинення, саме огляд місця події стає первинним джерелом доказової інформації. Водночас проведення цієї слідчої дії у житлі чи іншому володінні особи без належного процесуального дозволу створює ризик порушення фундаментальних прав людини, що в подальшому впливає на оцінку допустимості отриманих доказів.

Кримінальний процесуальний кодекс України виходить із загального правила, відповідно до якого проникнення до житла чи іншого володіння особи можливе лише на підставі ухвали слідчого судді або за добровільною згодою володільця. Це положення впливає зі змісту статті 13 КПК України, яка закріплює принцип недоторканності житла, а також деталізується у статті 233 цього Кодексу [1]. Таким чином, сам по собі огляд місця події не потребує судового дозволу, однак у випадку, коли така дія передбачає проникнення до житла чи іншого володіння особи, вона набуває спеціального процесуального режиму. Саме цей аспект часто ігнорується на практиці, що зумовлює виникнення проблем із допустимістю доказів [2, с. 524-526].

Особливу складність становить питання розмежування огляду місця події та обшуку. За своєю правовою природою огляд спрямований на фіксацію обстановки та виявлення слідів кримінального правопорушення, тоді як обшук передбачає активний пошук прихованих предметів чи документів. Проте у практичній діяльності органів досудового розслідування ці межі нерідко стираються. Під виглядом огляду місця події фактично проводяться дії, притаманні обшуку, зокрема відкриваються шафи, перевіряються особисті речі, здійснюється цілеспрямований пошук предметів. У таких випадках відсутність ухвали слідчого судді не може бути компенсована формальним посиленням на проведення огляду, що тягне визнання отриманих доказів недопустимими.

Судова практика, зокрема практика Верховного Суду, виходить із того, що визначальним є не формальна назва слідчої дії, а її фактичний зміст. Якщо під час огляду місця події було здійснено втручання у приватну сферу, яке за своєю суттю відповідає обшуку, така дія повинна оцінюватися саме як обшук із відповідними процесуальними наслідками. У разі відсутності ухвали слідчого судді або належних підстав для невідкладного проникнення докази визнаються отриманими з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Окремого аналізу потребує категорія невідкладності як виняткова підстава для проникнення до житла без судового дозволу. Частина третя статті 233 КПК України допускає таке проникнення лише у чітко визначених випадках, пов'язаних із необхідністю врятування життя людей, запобігання безпосередній загрозі або переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких кримінальних правопорушень [1]. У практиці застосування цієї норми ключовим є питання доведення реальності та обґрунтованості таких обставин. Формальне посилення на невідкладність без належного фактичного підтвердження не визнається судами достатнім і, як наслідок, не легітимізує отримані докази.

Важливе значення має і належне процесуальне оформлення результатів огляду місця події. Протокол огляду повинен містити повний і детальний опис обставин проведення слідчої дії, зазначення підстав проникнення до житла, фіксацію згоди володільця або обставин невідкладності, а також відображення всіх вилучених предметів і документів. Недотримання цих вимог істотно ускладнює перевірку законності проведеної дії та створює підстави для визнання доказів недопустимими.

У контексті розвитку практики особливу роль відіграє використання технічних засобів фіксації, зокрема відеозапису. Наявність безперервної відеофіксації огляду місця події дозволяє підтвердити як дотримання процесуального порядку, так і відсутність перевищення повноважень з боку слідчого чи дізнавача. Водночас відсутність такої фіксації у спірних ситуаціях часто тлумачиться на користь сторони захисту.

Проблематика допустимості доказів у зазначеному контексті тісно пов'язана із загальним підходом до оцінки доказів у кримінальному провадженні, який полягає у недопущенні використання результатів, отриманих із порушенням процесуального закону. Такий підхід відповідає як національному законодавству, так і стандартам Європейського суду з прав людини, який послідовно наголошує на необхідності забезпечення справедливості провадження в цілому та недопустимості свавільного втручання держави у приватне життя [3, с. 45-47]. Разом із тим у практичній площині виникає потреба у забезпеченні балансу між процесуальними гарантіями та ефективністю розслідування. Надмірно формальний підхід до оцінки доказів може призвести до втрати важливої доказової інформації, особливо у ситуаціях, пов'язаних із наслідками бойових дій, коли швидкість реагування має вирішальне значення. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом уточнення законодавчих критеріїв невідкладності, посилення ролі прокурорського нагляду та формування сталої судової практики, яка

забезпечуватиме єдність підходів до оцінки таких доказів.

Отже, допустимість доказів, отриманих під час огляду місця події у житлі чи іншому володінні особи без ухвали слідчого судді, залежить від сукупності обставин, серед яких визначальними є наявність законних підстав для проникнення, відповідність фактичних дій змісту огляду, належне процесуальне оформлення та дотримання прав учасників кримінального провадження. Сучасна практика демонструє тенденцію до посилення стандартів допустимості доказів, що спрямовано на утвердження принципу верховенства права та підвищення якості досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (станом на 2026 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Коробка О. С. Допустимість доказів у кримінальному процесі. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 524–526. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2021/131.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Погорецький М. А. Допустимість доказів у кримінальному процесі та критерії її оцінки. Вісник кримінального судочинства. 2025. № 1. С. 45–47.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Хізанов Олексій,

курсант 3-го курсу

Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності

Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник: Тимчишин А.М.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,

Івано-Франківська філія Університету «Україна»

Ефективність досудового розслідування значною мірою визначається не лише рівнем професійної підготовки окремих суб'єктів кримінального провадження, а й узгодженістю їхньої взаємодії. Особливе місце в цьому контексті займає співпраця слідчого з оперативними підрозділами, яка має складну процесуальну природу і поєднує в собі елементи як кримінального процесу, так і оперативно-розшукової діяльності. У сучасних умовах, коли кримінальні правопорушення дедалі частіше характеризуються складною структурою, латентністю та використанням цифрових технологій, така взаємодія набуває ключового значення для забезпечення повноти та об'єктивності розслідування.

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає чітку модель розподілу повноважень між слідчим, прокурором та оперативними підрозділами. Відповідно до статті 40 цього Кодексу слідчий є самостійним у здійсненні процесуальної діяльності та несе відповідальність за законність і своєчасність досудового розслідування [1]. Водночас він має право доручати проведення окремих слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам у порядку, встановленому законом. Такі доручення є обов'язковими для виконання, що формує організаційно-процесуальну основу взаємодії між цими суб'єктами. Разом із тим оперативні підрозділи не є самостійними суб'єктами доказування у кримінальному провадженні, а їх діяльність набуває процесуального значення лише за умови належного оформлення її результатів у передбаченій законом порядку.

Ключовим питанням є розмежування кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Остання регулюється Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» і має іншу правову природу, оскільки спрямована на виявлення та документування інформації про кримінальні правопорушення до її трансформації у процесуальні докази [2]. Взаємодія між слідчим і оперативними підрозділами фактично відбувається на стику цих двох правових режимів, що створює ризики підміни процесуальних дій оперативними заходами або використання результатів оперативно-розшукової діяльності без належного процесуального оформлення. Саме тому одним із головних завдань слідчого є

забезпечення трансформації отриманої інформації у допустимі докази шляхом проведення відповідних слідчих дій та їх процесуального оформлення.

На практиці поширеною проблемою є неналежне документування результатів діяльності оперативних підрозділів. Інформація, отримана під час оперативно-розшукових заходів, не може автоматично визнаватися доказом у кримінальному провадженні. Вона повинна бути підтверджена в межах процесуальних форм, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, зокрема шляхом проведення допитів, оглядів, обшуків або інших слідчих дій. Недотримання цього підходу призводить до визнання відповідних відомостей недопустимими доказами, що негативно впливає на результати розслідування [3, с. 45-50].

Верховний Суд у своїй практиці неодноразово підкреслював, що результати оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані як докази лише за умови їх отримання та оформлення відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства. Водночас сам факт виконання доручення слідчого оперативним підрозділом не звільняє слідчого від обов'язку перевірити законність способу отримання інформації та забезпечити її належну процесуальну форму. Такий підхід спрямований на недопущення ситуацій, коли доказова база формується поза межами процесуального контролю [4].

Окрему увагу слід приділити взаємодії у сфері проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які за своєю природою поєднують елементи оперативної та слідчої діяльності. У цих випадках роль оперативних підрозділів є не менш важливою, оскільки саме вони забезпечують технічне виконання таких дій. Водночас рішення про їх проведення, а також оцінка отриманих результатів належать до компетенції слідчого та прокурора, що забезпечує процесуальний контроль за дотриманням прав людини.

Проблемним залишається і питання меж процесуальної самостійності оперативних підрозділів. У практиці трапляються випадки, коли вони фактично виходять за межі наданих доручень або здійснюють дії, які мають ознаки слідчих, без належного процесуального оформлення. Це створює ризики порушення прав учасників кримінального провадження та визнання отриманих результатів недопустимими. Тому важливим є чітке визначення змісту доручення слідчого, а також належний контроль за його виконанням.

Удосконалення взаємодії слідчого та оперативних підрозділів доцільно пов'язувати насамперед із впорядкуванням процесуальної та організаційної складових такої співпраці. Одним із ключових напрямів є чітка стандартизація змісту доручень слідчого, які повинні містити конкретні завдання, межі повноважень та очікуваний результат, що мінімізує ризик виходу оперативних підрозділів за межі процесуальної компетенції.

Важливим елементом є посилення процесуального контролю з боку слідчого та прокурора, зокрема шляхом попередньої перевірки законності способів отримання інформації ще до її використання у кримінальному провадженні. Це дозволить уникнути ситуацій, коли результати оперативної

діяльності визнаються недопустимими вже на стадії судового розгляду. У цьому контексті доцільним є регулярний аналіз судової практики, зокрема позицій Верховного Суду, та їх інтеграція у практичну діяльність правоохоронних органів.

Отже, ефективність взаємодії слідчого та оперативних підрозділів визначається не лише інтенсивністю обміну інформацією, а передусім дотриманням процесуальних вимог та чітким розмежуванням повноважень. Неналежна координація або порушення встановленого порядку отримання і оформлення інформації призводять до втрати її доказового значення та створюють ризики визнання доказів недопустимими. Удосконалення такої співпраці має ґрунтуватися на стандартизації доручень, посиленні процесуального контролю, впровадженні сучасних засобів фіксації та координації, а також системному підвищенні професійної підготовки. Лише за умов поєднання цих елементів взаємодія між слідчим і оперативними підрозділами забезпечуватиме належну якість доказування та відповідатиме вимогам кримінального процесуального законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
3. Біленчук П. Д., Кофанов А. В. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів у протидії злочинності. Київ: НАВС, 2020. 212 с. С. 45–50. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/bf24bc8c-e7e7-4738-a237-cf8129ffa960>
4. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо доказування у кримінальному провадженні. Верховний Суд, 2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua>

ПРОТОКОЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ: ТИПОВІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОМИЛКИ ПРИ ЙОГО СКЛАДАННІ

*Ящур Павло,
курсант 3-го курсу
Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національна академія внутрішніх справ
Науковий керівник: Тимчишин А.М.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»*

Питання процесуальної природи протоколу в кримінальному провадженні не зводиться до технічної фіксації окремої слідчої дії. У чинному Кримінальному процесуальному кодексі України доказами визнаються фактичні дані, отримані у порядку, встановленому цим Кодексом, а процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи та висновки експертів. Саме тому протокол набуває доказового значення не сам по собі, а як документ, складений у передбаченому законом порядку. Частина друга статті 99 Кримінального процесуального кодексу України прямо відносить до документів протоколи процесуальних дій, додатки до них та носії інформації, на яких зафіксовано процесуальні дії [1]. Сучасна наукова література також виходить із того, що від правильності складання протоколу залежить не лише можливість використання конкретного доказу, а й перевірка законності всієї процесуальної дії, дотримання права на захист і меж державного втручання у сферу прав людини.

Нормативна конструкція протоколу вказує на його підвищене значення для доказування. Стаття 104 Кримінального процесуального кодексу України встановлює, що хід і результати процесуальної дії фіксуються у протоколі, який повинен містити вступну, описову та заключну частини [1]. Закон вимагає зазначення місця, часу, назви дії, даних особи, яка її проводить, усіх присутніх осіб, відомостей про технічні засоби фіксації, послідовності дій, отриманих результатів, вилучених речей і документів, способу їх ідентифікації, а також зауважень і доповнень учасників. Перед підписанням протоколу кожному учаснику має бути надана можливість ознайомитися з його змістом, а всі зауваження заносяться до тексту перед підписами. Додатки до протоколу, відповідно до статті 105 Кодексу, повинні бути належним чином виготовлені, упаковані та засвідчені підписами осіб, які брали участь у їх виготовленні чи вилученні. Окремо статті 107 і 223 Кримінального процесуального кодексу України вимагають фіксувати застосування технічних засобів, повідомляти про це учасників та роз'яснювати їм процесуальні права й обов'язки перед проведенням слідчої дії [1].

Найпоширенішою процесуальною помилкою при складанні протоколу є формальне відображення дії без належної індивідуалізації її ходу та результатів.

На практиці це проявляється у відсутності точного часу початку і завершення дії, неповних даних про учасників, нечіткому описі послідовності дій, поверхневому переліку вилучених об'єктів або відсутності способу їх ідентифікації. Такі дефекти ускладнюють подальшу перевірку достовірності доказу і створюють сумніви щодо того, чи саме ті предмети, що були вилучені, стали предметом експертного дослідження або подальшого судового дослідження. Верховний Суд у своїх узагальненнях неодноразово виходив із того, що порушення порядку одержання й процесуального оформлення є питанням допустимості доказу як його зовнішньої властивості [3].

Окрему групу становлять помилки, пов'язані з правами учасників процесуальної дії. Якщо особам не роз'яснено їхні права, не надано можливості ознайомитися з текстом, не зафіксовано зауваження або належним чином не оформлено відмову від підпису, виникає сумнів не лише в достовірності протоколу, а й у законності способу одержання інформації. Частина третя статті 223 Кримінального процесуального кодексу України покладає на слідчого і прокурора обов'язок забезпечити присутність осіб, чії права можуть бути обмежені, та роз'яснити їм права і обов'язки перед проведенням слідчої дії. Стаття 104 цього Кодексу вимагає обов'язкового підписання протоколу всіма учасниками, а за відмови від підпису — внесення відповідного запису і письмового пояснення причин [1].

Не менш актуальними є помилки у роботі з додатками до протоколу і з технічною фіксацією. Закон відносить фототаблиці, схеми, аудіо- та відеозаписи, носії комп'ютерних даних до додатків, які пояснюють зміст протоколу, і вимагає їх належного пакування та засвідчення. У практиці Верховного Суду є позиції, за якими відсутність у протоколі посилання на відеофіксацію та відсутність підпису спеціаліста, який безпосередньо її здійснював, були підставою для невизнання саме відеозапису допустимим доказом, хоча сам протокол слідчої дії при цьому міг залишитися допустимим. Є й інша показова позиція: якщо носії інформації були долучені не під час самої слідчої дії, а на конвертах відсутні підписи слідчого, прокурора, спеціаліста та інших осіб, як цього вимагає частина третя статті 105 Кодексу, суд повинен оцінити, чи є таке порушення істотним [2, с. 3-8].

Ще однією типовою помилкою є спроба виправити неповний або дефектний протокол уже під час судового розгляду за рахунок допиту слідчого, понятого чи іншого учасника слідчої дії. Такий підхід не узгоджується з процесуальною природою протоколу. Верховний Суд прямо наголосив, що показання учасників слідчої дії про хід її проведення не можуть замінити протокол або доповнити його відомостями, яких у ньому не зафіксовано. Для кримінального процесу це має принципове значення, оскільки інакше документована форма фіксації дії фактично втратила б своє самостійне значення, а межі допустимості доказу стали б залежати не від дотримання процедури під час слідчої дії, а від подальшої здатності сторони обвинувачення відтворити її в суді усними поясненнями. Саме тому якісний протокол має бути повним у момент завершення процесуальної дії, а не після початку судового дослідження доказів [3].

Разом із тим сучасна практика не підтримує надмірно формального підходу, за яким будь-який недолік автоматично тягне недопустимість доказу. Верховний Суд, зокрема, звертав увагу, що при огляді добровільно виданого предмета участь понятих і спеціаліста не є обов'язковою, а окремі вади опису предмета не завжди є підставою для виключення доказу, якщо сама дія відбувалася у присутності особи, фіксувалася на відео, предмет був упакований, а його тотожність підтверджується іншими обставинами. Такий підхід є правильним, оскільки допустимість доказу повинна оцінюватися з урахуванням реального впливу процесуального порушення на права учасників і на можливість перевірити походження та зміст доказової інформації. Інакше кримінальний процес зосереджуватиметься не на захисті прав і законності, а лише на пошуку формальних підстав для нейтралізації будь-якого доказу незалежно від його змісту.

Вирішення даних проблем доцільно пов'язувати не лише з індивідуальною підготовкою слідчих, а й із системними змінами в організації процесуального документування. Насамперед варто запровадити уніфіковані електронні шаблони протоколів із обов'язковими полями, які неможливо пропустити під час заповнення, що мінімізує ризик формальних помилок. Доцільним є також обов'язкове використання безперервної відеофіксації слідчих дій із автоматичним прив'язуванням запису до протоколу як його невід'ємного додатка. Важливим напрямом є розроблення внутрішніх чек-листів для слідчих і дізнавачів, що відображають послідовність дій та вимоги КПК України до оформлення результатів. Окрему роль має відігравати прокурор як процесуальний керівник, здійснюючи попередній контроль якості протоколів ще на стадії досудового розслідування. У поєднанні з регулярним навчанням та аналізом судової практики це дозволить забезпечити єдність підходів і підвищити рівень допустимості доказів у кримінальному провадженні/

Отже, протокол у кримінальному провадженні виконує функцію повноцінного процесуального джерела доказів, від якості якого залежить як достовірність зафіксованих відомостей, так і оцінка законності проведеної слідчої дії. Найпоширеніші процесуальні помилки при його складанні пов'язані з неповнотою обов'язкових реквізитів, формальним відображенням ходу дії, недотриманням прав учасників, дефектами оформлення підписів і додатків, а також порушеннями при використанні технічних засобів фіксації. Такі недоліки безпосередньо впливають на можливість використання отриманої інформації як доказу та створюють ризики її виключення у судовому провадженні. З огляду на ускладнення слідчої практики та зростання ролі цифрових доказів, ключове значення має забезпечення належного рівня процесуального документування, що досягається через підвищення професійної підготовки, уніфікацію підходів до складання протоколів і належний процесуальний контроль за їх оформленням.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Стефанів Н. С. Належність і допустимість доказів у кримінальному провадженні: вимоги КПК України та практика Європейського суду з прав людини. 2022. С. 3–8. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Stefaniv_2022_01_27_.pdf
3. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо допустимості доказів. Верховний Суд, 2022. URL: <https://supreme.court.gov.ua>

ЗМІСТ

Важинська Марія

ПРО ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ

3

Дума Зеновій

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

7

Зошак Анастасія

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА

10

Кім Тарас

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

13

Колиб'юк Максим

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ» В ІСТОРІЇ ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ: ВІД КЛАСИЧНОГО ДИКТАТОРСТВА ДО СУЧАСНОГО УКРАЇН

15

Лисюк Артем

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ЯК ГАРАНТІЯ ЗМАГАЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

18

Лутчак Євгеній

ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У КРИМІНАЛІСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ МІСЦЬ ЗЛОЧИНУ

21

Лютан Олександр

ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ПРАВА ДО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ

24

Малишев Володимир

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

27

Павлов Ілля

ПРОБЛЕМАТИКА ФІКСАЦІЇ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

30

<i>Слободян Ірина, Слободян Олександр</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: ПРОЄКТ НОВОГО ТРУДОВОГО КОДЕКСУ	33
<i>Тимчишин Павло</i> ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕЖІ ТА СУДОВА ПРАКТИКА	35
<i>Хізанов Олексій</i> ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ	38
<i>Ящур Павло</i> ПРОТОКОЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ: ТИПОВІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОМИЛКИ ПРИ ЙОГО СКЛАДАННІ	41

Наукове видання

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ»

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖВУЗІВСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ
(м. Івано-Франківськ, 25 березня 2026 р.)**

